

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput XXVII. Regula nona: positive dubius, in æquali hinc inde
prohabilitate actionem dubiæ honestatis ponere nequit, sub prætextu,
quod lex eam prohibens, si detur, non sit sufficienter promulgata.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

vendam transgressionem sui, non solum certam, sed & rationabiliter dubiam, videri potest obligare ad abstinendum à tali actione, in tali dubio, v. g. lex prohibens usuram, ad abstinendum à contractu, non solum certo, sed & dubiè usurario; adedque videtur obligare ad abstinendum ab illo, quando rationabiliter dubitas, an sit usurarius; sicut obligat ad abstinendum ab eo, quando rationabiliter judicas (licet iudicio solum opinativo & incerto) esse usurarium. Sic enim lex iubens omnia mortalia confiteri, obligat ad confitendum mortalia, non solum certa, sed etiam rationabiliter dubia. Quamvis enim lex non obliget, nisi applicetur, talis applicatio fit per hoc quod in notitiam sic deveniat, ut invincibiliter non ignoretur. Per rationabile verò dubium de legis talem actionem comprehendens existentia, invincibilis tollitur ignorantia ipsius, prout constat ex eo quod actio facta cum rationabili dubio ejusmodi, non sit transgressio materialis dumtaxat, sicut actio facta cum ignorantia invincibili legis. Quod enim sic operari non sit operari cum ignorantia invincibili legis, cap. 31. demonstrabitur.

268 Cæterum, si lex (v. g. prohibens usuram) obliget directè, & vi suâ, ad abstinendum à contractu dubiè usurario; si indirectè & vi reflexæ legis prudentiæ ut supra: certa equidem obligatio est abstinendi à contractu dubiè usurario, saltem ex dicta lege reflexa. Utpote quæ haud dubiè vim habet obligandi, si lex directæ existentia in dubio præsumatur, si non præsumatur.

269 Nec tertium principium moraliter certificare potest operantem, quod hic & nunc ponendo operationem dubiæ honestatis, non peccet. Cum istud principium in ordine ad rem præsentem, frivolum sit, & abusivum, in nimiamque vergens laxitatem, uti demonstratum est Prolegomeno 1. c. 9.

270 Nec isti principio D. Gregorius favet, l. 2. Registri c. 23. dum ait: *Melius est in dubiis, non distinctionem exequi, sed ad benignas potius partes inflecti.* Quia ex contextu & scopo sancti Pontificis manifestum est, verba hæc nec in speciem favere Probabilistis, sed perinde extra rem allegari, ut verba Lactantii supra. Siquidem casus, de quo ibi Pontifex agit, est iste: Stephania à D. Gregorio petiit, Calixeno filio suo, ob nimiam ipsius paupertatem, restitui domum, à Calixeni avia Ecclesiæ oblatam, asserens aviam non potuisse eam alienare. Pontifex, ne mulieris lachrymas inanes relinqueret, & ne plus rigoris, quam pietatis causam sequi videretur, iussit restitui domum, dicens, melius esse in similibus dubiis, Ecclesiam non uti iuribus suis in rigore, dum scilicet miserabiles personæ, miseriam magnam inde paterentur; sed ad benignas potius partes, id est ad pietatem erga miserabiles personas exercendam potius inflecti, uti Augustinus exemplo suo docuit, dum ob similem causam recipere noluit pecu-

niam Ecclesiæ oblatam, sed filiis Januarii iussit restitui. Et reverà in re dubia (inquit Egnatius l. 7. c. 7.) *facius est filiis testatoris eam dari, qui graviora propter illam, quam Ecclesiæ, pati poterant. Cum Ecclesiæ longè pluris bonum nomen, quam pecunia, cum avaritia nota, faciendum sit.* Ita ille, occasione facti Augustini, quod refert.

Per benignam itaque partem S. Gregorius 271 eam non intelligit, quæ favet libertati & concupiscentiæ contra legem (cùm ista maligna sit, non benigna) sed quæ favet pietati erga viduas, pupillos, egenos, &c. quæque Ecclesiam ab avaritiæ & excessivi in miserabiles personas rigoris nota liberat. Vide dicta citato Prolegomeno 1. c. 9. per totum.

Nec quartum principium tertio solidius est, 272 uti neque quintum. Quia certa abstinendi obligatio in casu præsentis, non provenit ex lege, seu prohibitione directâ, quæ supponitur dubia, sed ex lege reflexa, prout certa & indubitata, vel ipsi Ethnicis sufficienter nota & promulgata, de qua n. 260. 261. 263. & 266. De qua etiam rursus cap. sequenti n. 281. & seqq.

Nec sextum, utpote quod falsissimum esse, 273 demonstrabitur cap. 31. abusivumque esse, atque in præcipitium ducere, monstratum est Prolegomeno 1. c. 8.

Nec denique septimum. Quia & istud à 274 vero alienissimum infundatissimumque esse, demonstrabitur cap. 28. 29. & 30.

CAPUT XXVII.

Regula nona: positivè dubius, in equali hinc inde probabilitate actionem dubiæ honestatis ponere nequit, sub pretextu, quod lex eam prohibens, si detur, non sit sufficienter promulgata.

Isti prætextui valdè insistunt Probabilistæ, 275 in eoque fundant totam suam doctrinam de licito usu cujuscumque probabilis de honestate opinionis, etiam in concursu & occursum nedum æqualis, sed & majoris probabilitatis in contrarium. Ut enim ex communi aliorum Probabilistarum sententia arguit Terillus de conc. prob. q. 23. probat. 3. nulla lex obligat nisi sufficienter promulgata: nulla verò lex prohibens aliquam actionem est sufficienter promulgata, quamdiù probabile est actionem illam non esse prohibitam. Quia ut sufficienter sit promulgata, esse debet certò & manifestè cognita. *Promulgatio enim (inquit n. 16.) debet esse ceremonia tam manifesta subditis, ut aliqui saltem eorum evidenter sciant, & legem latam, & tali ceremoniâ fuisse manifestatam. Immo debet esse adeo manifesta, tamque liquido divulgata, & tam certa ejus notitia, ut magnam subditorum partem latere non possit, nisi ipsi culpabiliter ad ea que sunt, nolint advertere.* Quod in opere de reg. mor. q. 2. n. 47. & 59. procedere dicit de omni lege, etiam naturali.

276 Hinc concludunt nullam legem esse obligatoriam, nisi certò innoscat, nec illam obligatoriam esse, de cuius existentia & obligatione habetur prudens & valde probabile, vel etiam probabilius iudicium, dummodò incertum. Quòd si lex quoad substantiam, vel in generali certa sit, incertum verò sit, an particularem hunc casum vel circumstantiam comprehendat, tametsi eum vel eam probabilius comprehendat, censent hunc casum vel circumstantiam non comprehendi sub obligatione illius legis. Unde Caramuelis doctrina est, quòd cuilibet sequi liceat opinionem probabilem minùs tutam, dum non fuerit ipsi certum & evidens illam esse falsam. Sic enim habet in Theol. fundam. Edit. Francfurt. num. 272. & Edit. Lugdunensis n. 451. Omnis omninò *actus humanus licitus est, qui non impingit evidenter in aliquam legem obligatoriam evidenter.* Ita quoque communis est Probabilistarum doctrina, prout ostendimus Prolegomeno 1. c. 8.

277 Quanta verò morum strages, quanta disciplina christiana relaxatio, quanta animarum pernicies inde consecutaria sit, ibidem videre est. Proinde ille prætexus omninò rejiciendus est, velut falsus, infundatus, & in præcipitum ducens. Cùm & fundamentum ipsius falsum sit, ruinosum, & ducens in præcipitum.

278 Totum quippe fundamentum istius prætextus, est, quia lex directè & specialiter aliquid prohibens ab ipsis non putatur sufficienter promulgata, nisi habeatur certa & manifesta ipsius notitia, uti constat ex dictis n. 255. Et ideò negant obligationem abstinendi ab actione per eam prohibita, quamdiù lex directè eam prohibens, post adhibitam diligentiam, manifestè non innoscat.

279 Verum-enimverò manifestè decipiuntur. 1.º quia ad hoc ut homo abstinere teneatur ab actione per eam prohibita, sufficit quòd ipsi occurrat pro legis illius existentia motivum valde urgens intra limites probabilitatis, tametsi absque certitudine & evidentia; pro libertate verò nulla occurrat probabilis ratio. Siquidem homo tunc probabilissimè & rationabilissimè iudicat legem illam existere. Peccat verò homo, qui hoc iudicans, nec rationem habens iudicandi contrarium, facit contra prohibitionem ipsius. Cùm naturæ lumine notum sit, peccare eum, qui facit quod prudenter iudicat à Deo esse prohibitum, testeque Evangelio, *servus, qui cognoscit voluntatem domini, & non facit, plagis vapulabit multis.* Et ratio est, quia Deus habet certissimum jus ad hoc, ut homo exequatur legem ipsius, quandocumque prudenter iudicat eam existere. Sicut & Ecclesia ad obligandum ad auditionem Sacri eum, qui prudenter credit esse diem festum, dum nullam habet rationem vel auctoritatem credendi contrarium. Unde procul dubio peccaret, qui appellens ad portum (post longam navigationem) &

audiens à viro fide digno esse diem festum, potensque facilè audire Sacrum, illud non audiret, etiamsi certò evidenterque ipsi non constaret de die festo, dummodò nullam haberet rationem, vel auctoritatem ad credendum non esse festum.

2.º ratio vel auctoritas vehementer urgens ad credendum legem prohibentem existere, dum nullà debilitatur ratione vel auctoritate urgenti in contrarium, licet in agilibus humanis non habeatur pro ratione vel auctoritate omnimodè certa & evidenti, habetur tamen pro ratione vel auctoritate sufficienti, ad hoc ut homo, in foro conscientia, iudicare debeat pro lege, contra suam libertatem; sicut dum Caius & Titius coram externo Iudice litigant de debito centum aureorum v. g., si Caius præsentet instrumentum, vel testimonium vehementer urgens Iudicem, ad credendum quòd Titius Caio debeat centum aureos, & Titius nullum proferat instrumentum, vel testimonium, quo debilitetur instrumentum, vel testimonium pro Caio productum, licet instrumentum istud, vel testimonium non habeatur pro probatione certa & evidenti, habetur tamen pro probatione sufficienti, ad hoc ut Iudex, in foro externo, iudicare debeat pro Caio contra Titium.

3.º sicut in foro externo, & quæstione facti, iudicandum pro parte, pro qua potiora sunt testimonia, licet non omninò certa; sic in foro conscientia, & quæstione juris, iudicandum pro lege, pro qua potiora, seu fortiora sunt argumenta, licet non omninò certa.

4.º etiam in dubio verè & propriè dicto, dum scilicet æqualia sunt hinc inde argumenta, homo, secundum Canones, iudicare debet se obligatum lege. Cùm tutiorem partem sequi teneatur, ut ex supra dictis constat.

5.º ad hoc ut homo teneatur servare legem, de qua dubitatur, abstinereque ab actione per eam prohibita, sufficit quòd lex illa certò innoscat, vel per se specialiter, vel generaliter per regulas generales prudentia, generalesque dubitantium leges, quas & Scriptura, & sancti Doctores, & omnes Majores nostri hactenus tradiderunt, & ratio demonstrat, ut vidimus à cap. 12. usque in præsens. Istis namque generalibus regulis, ac legibus, de lege speciali dubitantes teneri, adeò certis, ex Scriptura, Traditione, & ratione argumentis demonstravimus ibidem, ut id Adversarii æquè evidenter viderent, quàm Judæorum Ethnicorumque Sapientes, nisi rationem seu mentem haberent sophisticis argutiis fascinatam, nimiaque subtilitate, vel nimia præconceptam opinionem defendendi prurigne offuscata. Nimia subtilitas ideò in jure reprobatur, quia sobria noverca est sapientia, mater altercationis, inimica veritatis: eò quòd, nimium ratiocinando, sapere faciat non ad sobrietatem, efficiatque, ut nihil in rebus humanis adeò semotum

lit ab omni controversia, tamen maxima cum aequitatis & prudentiae regulis connexionem habeat, quod in controversiam non revocetur. Quam ob causam à nimia ratiocinatione cavendum, juxta vulgatum illud: *nequid nimis*. Item: *sapere oportet ad sobrietatem*. Quemadmodum enim, *nullam ratiocinationem velle, secta mahumetica basis est*: sic *nimiam velle, heresis & Moralis laxioris origo est*, inquit Cardinalis Pallavicinus l. 15. Histór. Concil. Trid. c. 7.

284 6°. generales illae dubitantium leges, regulaeque prudentiae adeò patentes sunt, ut vel ipsis Ethnicis notissimae fuerint. Solis proinde sophismatibus, cavillationibus, aëquivocationibus & triciis eas elidere eludereque Probabilista conantur. A quo profectò abstinere, à praëjudiciis & triciis scholasticis liberi: non ignorantes quòd sicut imprudens ab omnibus haberetur, faciens aliquid, quod prudenter dubitaret, vel probabiliter (etsi non certò) crederet, sub pœna capitis à Rege prohiberetur, sic imprudens ab omnibus habendus sit, faciens aliquid, quod prudenter dubitat, vel probabiliter (etsi non certò) credit, sub aeternae damnationis pœna, à Deo esse vetitum. Cum iste de imprudentia, peccato, obligationeque abstinendi aequè sufficienter convincatur per generales prudentiae leges, quàm ille.

285 7°. nemini dubium est sufficienter promulgatam esse legem de diligendo Deum ex toto corde. Sicut & istam: *Deus tuus praecepit tibi, ut facias mandata haec, & impleas ex toto corde tuo. Tu mandasti, mandata tua custodiri nimis*, id est valdè sollicitè cavendo eorum transgressionem. Sufficiens verò legum istarum promulgatio, sufficiens est promulgatio obligationis abstinendi ab actione, de qua aequè vel magis probabile est à Deo prohibitam esse, quàm non esse. Neque enim Deum ex toto corde diligit, nec Dei mandata ex toto corde, & cum tanta illa sollicitudine custodit, qui aliquid facit, quod aequè vel magis probabiliter est quàm non est offensa Dei, transgressioque mandatorum ipsius. Quis enim se toto corde diligi credit ab eo, qui id facere non dubitat, quod sibi summè displicere aequè probabiliter judicat, quàm non displicere? Quis sibi persuadet ab eo Regem toto corde diligi, qui sponte amicitiam contrahit cum homine, quem aequè probabiliter credit esse quàm non esse capitalem Regis ac Regni hostem? Hostis Dei capitalis est peccatum, seu dictum, factum, vel concupitum contra legem aeternam ipsius. Ex toto ergo corde Deum non diligit, qui sponte vult, amat & facit id quod aequè probabiliter credit esse quàm non esse peccatum. Nec Dei legem exquisitè illà sollicitudine cavet violare, qui aequè probabiliter judicans aliquid esse quàm non esse contra Dei legem, magis cavet ne commodo aliquo vel voluptate terrenâ careat, quàm ne contra Dei legem faciat. Quemadmodum enim servus qui exquisitè sollicitudi-

ne mandata domini sui custodit, non solum cavet eorum transgressionem certam, sed & probabilem, omneque morale periculum transgressionis eorum; sic homo, qui exquisitè sollicitudine mandata Dei custodit, non solum cavet eorum transgressionem certam, sed & probabilem, & omne morale periculum transgressionis eorum. Istique periculo se exponere cavet ad faciendum voluntatem suam, vel ad temporalem aliquam commoditatem captandam. Quia magis amat Dei voluntatem, quàm suam; magis divinorum mandatorum implementationem, quàm commoditatem suam temporalem. Et ista est ratio, propter quam S. Thomas quodlib. 8. a. 13. docet, quòd *is qui ex contrarietate opinionum in quaedam dubitationem inducitur, circa quaestionem, à plures praebendas habere liceat (tamen de illicito certitudinem non habeat) & in ista dubitatione atque incertitudine plures praebendas habet, periculo se committit, & procul dubio peccat: utpote magis amans beneficium temporale, quàm propriam salutem, magis suam quàm Dei voluntatem, &c.* Ita etiam ratio est, propter quam Augustinus l. contra Donatistas c. 5. dicit, quòd *efficere id quod incertum est, an sit peccatum, certum peccatum est.*

8°. si nulla lex prohibens foret sufficienter promulgata, nec obligatoria, nisi certò & evidenter cognita, gravissima sequeretur inconvenientia. Primum inconveniens est, quòd id omne licitum foret, quod manifestè non impingit in legem, manifestè & evidenter cognitam. Si enim manifestè non impingat in legem taliter cognitam, manifesta & evidens non erit prohibitio illius. Proinde manifestum evidensque non erit respectu ipsius, an detur lex prohibens. Ergo lex prohibens respectu ipsius non erit sufficienter promulgata. Nec proinde obligatoria. Vera per consequens erit Caramuelis doctrina num. 270. relata. Atque adeò verum, quod idem Author ibidem subiungit num. 453. *Qui rem asserit esse illicitam, ad multa tenetur. Primum enim debet ostendere rationes, quae malitiam probant, esse demonstrativas; adeoque tales, quibus secundum prudentiam moralem, probabilis responsio dari nequeat. Secundo debet etiam ostendere rationes, quae bonitatem suadent, secundum moralem prudentiam consideratas, ne quidem probabiles esse. Et id ostendet, si omnibus ad unam dederit solutionem, quae evidenter sit vera. Tertio etiam debet evidenter ostendere partem illam, quae bonitatem adstruit, non habere sufficientes Auctores, ut dicatur probabilis. Haec omnia simul ostendere ille debet, casurus causâ, etsi duo ex illis demonstrativè ostendat, modo unum non ostendat, v.g. tertium. Dato enim quòd duo priora ostenderit, utique demonstrando partem, quae bonitatem adstruit, esse evidenter contra rationem & Scripturam; rationesque & Scripturas in contrarium demonstrativè solverit: si tamen aliquos habeat Patronos, Probabilistarum iudicio bonos & peritos, tamquam*

quam improbabilis à peritioribus Theologis rejici non poterit, quantumcumque demonstrativa & insolubilia censeant ex Scripturis & ratione argumenta, contra eam deprompta. Tum quia, ut Caramuel arguit ibidem n. 393. *proposito probabilis illa est, quæ ab aliquibus magnis viris asserta. Unde qui opinioni à multis viris doctis asserta negat probabilitatem, hic negat lineam longitudinem, superficiem latitudinem, definitionem definitio competere.* Itaque *finge (inquit num. 89.) quemcumque casum, præter Ecclesie definitionem; congregentur Europæi, docti, indocti, magni, parvi; non tamen poterunt facere, aut verè definire, viginti non esse viginti; ac proinde eam sententiam improbabilem facere, cui viginti Authores subscribant.*

Tum quia peritiores illi Theologi debent sibi persuadere, has rationes, Scripturæque auctoritates, quas ipsi existimant insolubiles, ab aliis (Patronis scilicet opinionis illius) solvi posse, nec ob eas, illorum opinionem, tamquam improbabilem, à se rejici posse, inquit Sanchez in Decal. l. 1. c. 9. n. 6. Sayrus in clavi regia, Escobar in Theol. Mor. præloquio. Quæ ratione motus Tamburinus l. 1. c. 3. §. 4. licet certum putet, Judicem non posse adjudicare rem cui maluerit, dum rationes circa jus hinc inde sibi videntur æquales; propter extrinsecam tamen bonorum Doctorum auctoritatem, asserentium, in hoc casu, posse Judicem, pro suo amico si maluerit, sententiam pronuntiare, potes (inquit) id ut probabile, si velis, amplecti.

287 Et hinc se prodit secundum inconveniens: si enim nihil habendum sit illicitum, nisi quod impingit evidenter in legem evidenter cognitam, pauca habenda erunt illicita, tamen talia passim reputentur, sed ferè licebit quidquid lubebit, intolerabilesque sequentur laxitates, uti ostendimus citato Prolegom. 1. à num. 94.

288 Tertium inconveniens est, quòd licet sequi poteris sententiam aliorum faventem libertati contra legem, etiam si judices eam certò falsam & improbabilem, dummodò eam aliquot Casuistæ probabilem judicent. Cùm tamen evidens sit, nemini licitum esse sequi errantes contra legem Dei, dum errare cognoscuntur. Hoc quippe est legem Dei contemnere, & contra propriam agere conscientiam; hocque sibi licitum ob Casuistarum illorum auctoritatem reputare, est formare sibi conscientiam contra propriam conscientiam. Et quis dedit hoc privilegium quatuor vel quinque, seu etiam viginti Casuistis, ut hoc ipso quòd probabilem judicant opinionem de licito, reddant praxim ipsius licitam omnibus, etiam iis qui certò cognoscunt ipsos errare? Solis Canonicis Scriptoris, Conciliis Generalibus, & S. Pontifici hoc competit privilegium, ut eorum judicium quilibet securissimè sequi possit, tamen in contrarium argumenta occurrant apparenter validissima, quæ mihi videantur evidèntia. Eò quòd intellectum meum captivare debeam in obsequium fidei, seu Spiritus

sancti, per Scriptores infallibiles loquentis. Et idè Augustinus epist. 19. ad Hieronymum, *Ego (inquit) solis is Scripturae libris, qui Canonici dicuntur, didici hunc honorem deferre, ut nullum eorum Authorum scribendo aliquid errasse, firmissimè credam. Alios autem valeo, ut quamlibet sanctitate doctrinæque polleant, non itaè verum putem, quia illi ista sentiunt; sed quia mihi, vel per illos Authores Canonicos, vel probabili ratione, quòd à vero non abhorreat, persuadere potuerunt.*

Quartum inconveniens est, quòd quisque 289 saltem sequi poterit minùs tutam aliorum pro libertate opinionem, quam actu judicat falsam, etiam si id non judicet certò & evidenter; nec proinde judicium ipsius sit contra legem certam & evidentem. Id autem fieri non posse in sensu composito talis judicii, adè certum est, ut vel ipsi Probabilistæ communis fateantur, Castro-Palao, Bresserius, Aversa, Esparza, Terillus de cons. probab. q. 30. &c. Qui enim actu falsam judicat opinionem minùs tutam, seu faventem libertati contra legem, actu judicat eam legi æternæ contrariam (quia actu judicat eam approbare ut licitum, quòd lex æterna, judicio ipsius, reprobat ut illicitum) ergo actu judicat se non posse sequi opinionem illam, velut operationis suæ regulam.

Quia evidens est, mihi fas non esse sequi 290 regulam secundariam, dum eam rationabiliter judico contrariam regulæ primariæ, nec me posse sequi judicium hominum errantium contra legem Dei, dum prudenter judico ipsos errare. Neque enim ipsorum eruditio vel auctoritas satis magna est, ad hinc & nunc me coram Deo excusandum, dum satis magna non est ad prudenter hinc & nunc judicandum, quòd judicium ipsorum non sit falsum, sed verum. Cùm auctoritas vel opinio hominum, quamlibet sanctorum & eruditorum, eatenus dumtaxat nos excusare queat, quatenus prudenter præsumimus ipsos non falli in eo quod judicant, sive quatenus præsumimus ipsos habere rationem sufficientem, quæ nobis persuadeant verum esse quod dicunt, prout in fine num. præcedentis Augustinus docet.

Enimverò aliàs homo non justam habet coram Deo suæ operationis defensionem, quam quilibet deliberatè operans habere debet, juxta S. Thomam, qui morti propinquus, à Monachis Cisterciensibus fossæ novæ interrogatus, quomodò hæc vita inculpatè transigi queat, respondit: *Si in qualibet actione quis ita agat, ut rationem justam reddere possit, cur ita agat.* Sic refert Corn. à Lapide in Prolegom. ad Ecclesiastic. pag. 32. Quid enim respondere potes Supremo Judici, interroganti, cur secutus es sententiam tuæ libertati faventem contra legem, cùm conscientia tua judicaret eam falsam esse? Nam si respondeas. *Domine secutus sum illam sententiam, quia viri pii & eruditi eam veram judicabant.* Statim Judex reponet: *Serve nequam, nihil tibi pro-*

est, quod alii judicarent eam veram, quandoquidem tu prudenter judicabas illos falli, teque oportebat agere secundum conscientiam tuam, non secundum alienam; adeoque secundum iudicium tuum, non secundum alienum, quod judicabas esse falsum, non obstante pietate & eruditione sic iudicantium. Sciebas enim, vel scire debebas, te ex tua, non ex illorum conscientia iudicandum, secundum illud: Testimonium illis reddente conscientia ipsorum, Rom. 2. non dicit Apostolus, conscientia aliorum. Sciebas etiam oportere te agere ex fide tua, non aliena, damnatumque esse, qui non agit ex fide, ut Apostolus subiungit c. 14. Damnatus est, quia non ex fide. Omne enim quod non est ex fide, peccatum est. Tu autem egisti non ex fide tua, sed ex aliena, quam iudicasti falsam. Fecisti quod peccatum esse prudenter iudicasti. Iusta ergo damnatio, injusta excusatio tua. Iusta (inquam) damnatio tua. Quia aliena sententia, quae digna non fuit approbatione intellectus tui, digna esse non debuit approbatione voluntatis tuae, quae in operando honeste non potuit conformare te cum opinione, cui intellectus in iudicando se conformare nequivit.

292 Si Judici respondeas, te contra conscientiam tuam non fecisse; immo, ne id faceres, iudicium tuum suspendisse, nec aliorum iudicium fuisse secutum in sensu composito iudicii tui, de falsitate illius, sed in sensu diviso. Iustissime reponet Iudex, in eo te rationabilis iudici tui proditorem fuisse, suspendendo illud, non rationis ductu, sed voluntatis affectu, ut divinae legis obligationem eluderet. Id proinde te proflus irrationabiliter, imprudenterque fecisse, in fraudem legis, quae tibi patrocinari non debuit, nec a legis obligatione eximere potuit. Quia contra eam egisti, non ex fide, seu conscientia prudenter formata, sed ex cupiditate tua, quae fecit ut non opinaretis secundum merita causae, tibi cognita, sed secundum beneplacitum tuum, contra lumen conscientiae tuae, quo cognoscebas partem illam, seu opinionem, si non certo falsam, saltem proximam falsitati. Quid ad haec respondere poteris? obmutescas certe, *omni, quae iniquitas oppilabit os suum.*

293 Manifestum proinde est, alienam opinionem, faventem libertati adversus legem, assumi non posse, ut securam operandi regulam, ab eo qui iudicat eam esse falsam; nec ab eo qui de veritate ipsius dubitat, vel ab ea praescindit: sed ab eo ad summum, qui prudenter iudicat esse veram, legique divinae conformem, eamque proinde cognita sibi rationis ductu facit opinionem suam. Si autem nullus obligaretur lege, nisi certo & evidenter cognita, in re dubia, conflictuque opinionum, unusquisque jus haberet se a lege dubia, vel controversa eximendi, secundum alienam opinionem, ab aliquibus viris doctis defensam, tamen si eam non faceret opinionem suam, sed (absque certitudine) iudicaret eam falsam.

Quinrum inconveniens est, quod si positio Adversario vera foret; si (inquam) sola illa actio cavenda foret, cujus inhonestas & prohibitio certa foret & manifesta, omnis illa actio licita foret, cujus honestas probabilis esset, quamlibet tenui probabilitate, dummodo a probabilitatis finibus non exiret, etiam si de ea probabilitate non nisi probabiliter constaret. At hoc dici probabiliter non potest. Alias defendi posset haec propositio: *Generatim dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modo a probabilitatis finibus non exeat, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.* Quam tamen, velut scandalosam; & in praxi perniciosam, Innocentius XI. proscripsit, & sub poena excommunicationis defendi prohibuit. Probatur sequela majoris, quia hoc ipso quod inhonestas actionis probabilis est, quamlibet tenui probabilitate; & non nisi probabiliter cognita, inhonestas seu prohibitio ipsius non est evidens & certa: Per consequens lex ipsam specialiter prohibens non est certo evidenterque cognita. Neque enim certa evidensque esse potest inhonestas, ubi probabiliter probabilis honestas. Cum probabilis probabilitas unius partis contradictionis, ex sua definitione excludat certitudinem evidentiamque adversa partis; per consequens probabiliter probabilis honestas, eo ipso quod probabiliter probabilis, eo ipso excludat certitudinem inhonestatis, seu legis prohibentis, quo manet intra fines probabilitatis. Hoc ipso namque quo manet intra fines probabilitatis (licet probabilis dumtaxat) retinet essentiam definitionemque probabilitatis. Probabile vero, ex sua definitione, includit duo. Primum fundamentum grave, seu magni momenti. Secundum, ut nihil appareat certum evidensque in contrarium. Iste namque unanimes est sensus omnium, ait Esparza in Appendice ad quaest. de licito usu opin. probab. p. 1. a. 58. Et ratio (inquit) est clara, quia oppositum ejus, quod certo est verum, est certo falsum. Nequit autem probabilitate probabili esse probabiliter verum, quod certo cognoscitur esse falsum. Et sicut nequit esse probabiliter verum, quod certo cognoscitur esse falsum; sic nequit esse probabiliter honestum, quamlibet tenui probabilitate, dummodo a probabilitatis finibus non exeunte, quod certo cognoscitur esse inhonestum. Proinde nequit certa esse prohibitio, seu lex prohibens, ubi probabiliter probabilis est non prohibitio, quamlibet tenui probabilitate, dummodo intra fines probabilitatis manente.

Sextum inconveniens est, quod ab infidelitate excusabitur infidelis, non credens (id est non recipiens veram fidem, nec falsam abiciens) ductus opinione minus probabili. At haec est quarta propositio ab eodem Innocentio XI. damnata. Sequela probatur: quia si homo abstinere non teneatur nisi ab actione, cujus ipsi certa est inhonestas; nec infidelis abstinere

re tenebitur nisi ab infidelitate, cujus ipsi certa est falsitas. At quamdiu in sua manet infidelitate, ductus opinione probabili, licet contraria opinio ipsi appareat probabilior, certa ipsi non est infidelitatis suae falsitas. Non tenetur ergo eam abjicere, nec nostram (licet vitam sibi probabiliorē) recipere. Aequē enim obtendere potest fidem nostram (non obstante illa probabilitate) non esse sufficienter sibi promulgatam, quam Adversarii prætendunt, legem prohibentem non esse sibi sufficienter promulgatam, licet probabilius cognitam.

Septimum inconveniens est, quod ne quidem materialiter peccarent, qui facerent contra legem reverā existentem, ducti opinione probabili de non existentia illius, non obstante æquali vel majori in contrarium probabilitate, quamdiu lex illa non foret certò & evidenter cognita, sed probabiliter dumtaxat. At hoc est contra sensum omnium, ipsorum etiam Adversariorum, secundum quem illi ipsi materialiter peccant contra legem existentem (cognitam) qui contra eam faciunt ex invincibili ignorantia ipsius. Probatur sequela majoris, quia lex sufficienter non promulgata, non est lex, nec habet essentiam legis (ut constat ex communi legis definitione) ergo faciens contra illam, non facit contra legem. Non peccat autem materialiter contra legem, nisi qui facit contra legem, sive contra id quod habet essentiam legis.

Ex his perspicuum est, dici non posse cum subtili Recentiore in Apologemate retorto dub. 7. n. 326. & 327. legem non esse sufficienter promulgatam, nec proinde necessariò servandam, quamdiu invincibiliter ignoratur, an sit certò lata. Aliàs consecutaria forent omnia allata inconvenientia. Quia omne quod non impingeret evidenter in legem obligatoriam evidenter, licitum foret; sicut & omne solum probabiliter licitum, licet de ista probabilitate non nisi probabiliter constaret. Consecutaria quoque forent duæ illæ propositiones ab Innocentio XI. damnatæ, scilicet tertia & quarta n. 294. & 295. relatæ, ut ex præmissis constat. Ad hoc ergo ut lex necessariò servanda sit, secundum leges prudentiæ, necessaria non est certa notitia existentia ipsius; sicut ad hoc ut infidelitas necessariò abjicienda sit, secundum regulas prudentiæ, necessaria non est certa notitia falsitatis ipsius.

CAPUT XXVIII.

Regula decima: positivè dubius, in equali utrimque probabilitate, ponere nequit actionem dubia honestatis sub prætextu quòd, in ejusmodi dubio, homo sit in possessione sua libertatis.

298 **U**Sque adèd Recentiores Probabilistæ extendunt hanc juris regulam: *in dubio, sive* (ut habetur L. *in pari ff. de reg. juris, & Tom. I.*

reg. 65. juris in sexto) *in pari delicto, vel causa, melior est conditio possidentis.* Et istam: *Bona fidei possessor, sine plena & evidenti probatione removeri non debet, L. 1. ff. de condition. insert. ut velint eam non solum habere locum in materia justitiæ, humanis legibus subjecta, sed universim in omni materia, & in omni dubio juris, an aliquid prohibitum sit, vel non sit. Hoc ipso namque quòd lex prohibens plenà evidentiq̄ probatione non probatur, voluntas (inquiunt) est in possessione tuæ libertatis; atque adèd facere potest, quod lubet. Quod hæc ratione probat Terillus de consc. probab. q. 23. n. 46. post Esparzam: "Evidens est voluntatem esse sui juris," & ex naturali suæ conditionis excellentia esse in plenissima possessione domini, tam quoad actus suos, quàm quoad actus cæterarum potentiarum ipsi naturaliter subjectarum, & quoad usum rerum externarum. A qua possessione, in qua quisque nascitur, deturbari non debet, "nisi pari evidentiâ constet, usum hujus domini aliquâ lege sibi restringi. Neque enim quisquam incertas juris certi limitationes, seu exceptiones tenetur admittere. Porro leges omnes, non solum naturales, sed etiam positivæ, sunt quædam limitationes & exceptiones juris ac domini, quod naturaliter competit homini... Ergo donec pari certitudine constet legem aliquam restringentem dominium naturale ejusque usum existere, non tenetur homo talem legem admittere." Hætenus ille.*

Mirum est autem, tam levi fundamento, 299 quàm graves & periculosas questiones decidant (ait Illustriss. D. Fagnanus ad cap. *ne innumeris de constitut. n. 174.*) imprimis omne illud esse licitum, quod plenà & evidenti probatione non demonstratur illicitum. Hoc enim (utpote ex illa Terilli atque Esparzæ ratiocinatione manifestè consecutarium) Caramuel infert, uti vidimus cap. præcedenti, & Prolegom. 1. c. 8. Si autem hoc verum sit, omnia ferè controversa erunt licita. Cùm vel nulla, vel vix ulla demonstratio sit in rebus controversis. Igitur *quia his temporibus eò res perducta est, ut nullus ferè sit articulus in moralibus, in quo non sit varietas vel contrarietas opinionum* (ait Fagnanus) vixque ullæ sunt leges, circa quas adinventæ non sint subriles exceptiones, limitationes, & benignæ, ut vocant, interpretationes, sensum legis eo ipso incertum, obscurumque reddentes, quo plenà evidentiq̄ demonstratione difficulter subvertibiles: Esparziana, Terillianaque ratiocinatio illa latissimum aperit campum evertendis, mangonizandis, limitandisque omnibus penè legibus, sicut & invehendis innumeris laxitatibus, & corruptelis, prout eodem Prolegomeno 1. cap. 8. monstravimus.

Sed & ipsimet Noviores Probabilistæ ex al- 300
lata juris regula non dubitant sequentes inferre decisiones, apud eundem Fagnanum lo-